



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## Universitätsbibliothek Paderborn

### **Svmmma Totivs Theologiae S. Thomae Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum**

Secvndæ Secvndæ Partis Volumen Tertium

**Thomas <von Aquin, Heiliger>**

**Romae, 1619**

De singulis partibus temperanti[a]e in speciali, & primo de verecundia,  
qu[a]e est quasi pars integralis temperanti[a]e. Qu[a]estio 144.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-38803**

184 QVÆST. CXLIV. ART. I.  
iustitia attendit id quod est debitum alteri . Hoc autem modestia non attendit, sed solum moderationem quamdam . Et ideo non ponitur pars iustitiæ , sed temperantiæ .

Ad quartum dicendum, quod Tullius sub modestia comprehendit omnia illa quæ pertinent ad moderationem corporalium motuum, & exteriorum rerum, & etiam moderationem spei, quam diximus \*, ad humilitatem pertinere .

QVÆST. CXLIV.  
De partibus temperantiæ in speciali, in quatuor articulos diuisa .

Deinde considerandum est de partibus temperantiæ in speciali . Et primò de partibus quasi integralibus, quæ sunt verecundia, & honestas .

- ¶ Circa verecundiam autem quæruntur quatuor .
- ¶ Primo, utrum verecundia sit virtus ?
- ¶ Secundo, de quibus sit verecundia .
- ¶ Tertio, à quibus homo verecundetur .
- ¶ Quarto, quorum sit verecundari .

ARTIC. I.

Utrum verecundia sit virtus ?

696  
3. dif. 23.  
9. 1. ar. 3.  
9. 2. ad 2.  
¶ 4. di.  
14. 9. 1.  
2. 1. 9. 2.  
ad 5. ¶  
veri. 9.  
26. ar. 6.  
ad 15 et  
4. Eth. le.  
17. prin.  
\* c. 6. t. 5.  
† li. 2. c. 7.

Ad primum sic proceditur . Videtur, quod verecundia sit virtus . Esse enim in medio secundum determinationem rationis, est proprium virtutis, ut patet ex diffinitione virtutis, quæ ponitur in secundo Ethicor. \* Sed verecundia consistit in tali medio, ut patet per Philosophum † ibidem . Ergo verecundia est virtus .

¶ 2. Præterea, Omne laudabile vel est virtus, vel ad virtutem pertinet . Sed verecundia est quoddam laudabile: non est autem pars alicuius virtutis . Non enim est pars prudentiæ, quia non est in ratione, sed in appetitu: neque etiam est pars iustitiæ, quia verecundia passionem quamdam importat, iustitia autem non est circa passiones . Similiter etiam non est pars fortitudinis: quia ad fortitudinem pertinet perferri & aggredi, ad verecundiam autem refugere aliquando .



Neque etiam est pars temperantiae: quia temperantia est circa concupiscentias, verecundia autem est timor quidam, ut patet per \* Philosophum in 4. Ethic. & per Damasc. in 2. \* lib. Relinquitur ergo quod verecundia sit virtus.

¶ 3 Præterea, Honestum cum virtute convertitur, ut patet per ¶ Tullium in 1. de Offic. Sed verecundia est quædam pars honestatis. Dicit enim \* Ambrosius in 1. de Offic. quod verecundia sociæ, ac familiaris est mentis placiditati, proteritiam fugitans, ab omni luxu aliena, sobrietatem diligit, & honestatem fovet, & decorum illud requirit. Ergo verecundia est virtus.

¶ 4 Præterea, Omne vitium opponitur alicui virtuti. Sed quædam vitia opponuntur verecundia, scilicet inverecondia, & inordinatus stupor. Ergo verecundia est virtus.

¶ 5 Præterea, Ex actibus similes habitus generantur, ut dicitur in 2. \* Ethic. Sed verecundia importat actum laudabilem. Ergo ex multis talibus actibus causatur habitus. Sed habitus laudabilium operum est virtus, ut patet per Philosophum in 1. Ethic. \* Ergo verecundia est virtus.

Sed contra est, quod \* Philosophus dicit in 2. & 4. Ethic. verecondiam non esse virtutem.

RESPONDEO dicendum, quod virtus dupliciter accipitur, proprie scilicet, & communiter. Proprie quidem virtus perfectio quædam est, ut dicitur in 7. ¶ Physic. Et ideo omne illud quod repugnat perfectioni, etiam si sit bonum, deficit à ratione virtutis. Verecundia autem repugnat perfectioni. Est enim timor alicuius turpis, quod scilicet est exprobrabile. Unde \* Damasc. dicit quod verecundia est timor de turpi actu. Sicut autem spes est de bono possibili, & arduo, ita etiam timor est de malo possibili, & arduo: ut \* supra habitum est, cum de passionibus ageretur. Ille autem qui est perfectus secundum habitum virtutis, non apprehendit aliquid exprobrabile, & turpe ad

li. 4. c. vii. tom. 5.

\* Dama.

li. 2. c. 15

¶ lib. 1. in

c. de tem

perant.

\* Ambr.

li. 1. c. 43

paulò &

prin. to. 2

lib. 2. c. 16

et 2. to. 9

li. 2. c. 5.

¶ 6 ha-

betur.

\* li. 2. c. 7.

nã multi

à fru. ¶

li. 4. cap.

vlt. 10. 5.

li. 7. tex.

17. et 18.

tom. 2.

li. 2. c. 15

1. 2. 9. 40.

a 1. 9. 9.

42. ar. 2.

¶ 9. 42.

ar. 2.



ad faciendum, vt possibile & arduum, id est difficile ad vitandum, neque etiam actu facit aliquid turpe, vnde opprobrium timeat. Vnde verecundia, propriè loquendo, non est virtus: deficit enim à perfectione virtutis. Communiter autem virtus dicitur esse omne quod est bonum & laudabile in humanis actibus vel passionibus. Et secundum hoc quandoquè verecundia dicitur virtus, cum sit quædam laudabilis passio.

Ad primum ergo dicendum, quòd esse in medio non sufficit ad rationem virtutis, quamuis sit vna particula posita in virtutis definitione. Sed requiritur vterius quòd sit habitus electivus, id est, ex electione operans. Verecundia autem non nominat habitum, sed passionem; neque motus eius est ex electione, sed ex imperu quodam passionis. Vnde deficit à ratione virtutis.

*In co. a.* Ad secundum dicendum, quòd sicut dictum est \*, verecundia est timor turpitudinis & exprobrationis. *q. 142. a.* Dicitur autem supra \*, quòd vitium intemperantiae est turpissimum, & maximè exprobrabile. Et ideo verecundia principaliter pertinet ad temperantiam, quam ad aliquam aliam virtutem, ratione motus, quod est turpe: non autem secundum speciem passionis, quæ est timor. Secundum tamen quòd vitia alijs virtutibus opposita, sunt turpia & exprobrabilia, potest etiam verecundia ad alias virtutes pertinere.

Ad tertium dicendum, quòd verecundia fouet honestatem, remouendo ea quæ sunt honestati contraria, non ita quòd pertingat ad perfectam rationem honestatis.

Ad quartum dicendum, quòd quilibet defectus causat vitium, non autem quodlibet bonum sufficit ad rationem virtutis. Et ideo non oportet quòd omne illud cui directè opponitur vitium, sit virtus, quamuis omne vitium opponatur alicui virtuti secundum suam originem. Et sic inuerecundia in quantum



cum provenit ex nimio amore turpitudinum, opponitur temperantiæ.

Ad quintum dicendum, quod ex multotiens verecundari causatur habitus virtutis acquisitæ, per quam aliquis turpia vitet, de quibus est verecundia. Non autem ut aliquis ulterius verecundetur. Sed ex illo habitu virtutis acquisitæ sic se habet aliquis, quod magis verecundaretur, si materia verecundiz adesset.

ARTIC. II.

*Utrum verecundia sit de turpi actu?*

697

**A**D secundum sic proceditur. Videtur, quod verecundia non sit de turpi actu. Dicit enim Philosoph. in 4. Ethic. \* quod verecundia est timor ingloriationis. Sed quandoque illi qui nil turpe operantur, ingloriationem sustinent: secundum illud Psal. 68. Propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam. Ergo verecundia non est propriè de turpi actu.

4. d. 14. q.  
1. a. 5. q.  
2. ad 5. et  
ver. 9. 26  
art. 4. ad  
7. et a. 6.  
ad 15. et

¶ 2 Præterea, Illa solum videntur esse turpia, quæ habent rationem peccati. Sed de quibusdam homo verecundatur, quæ non sunt peccata: puta, si aliquis exerceat servilia aliqua opera. Ergo videtur, quod verecundia non sit propriè de turpi actu.

Psal. 43.  
co. 6. 69  
4. eth. 10.  
17. co. 4.  
\* lib. 4. c.  
ul. i. p. 1.  
tom. 5.  
li. 1. c. 8.  
à me. 10.  
5.

¶ 3 Præterea, Operationes virtutum non sunt turpes, sed pulcherrimæ, ut dicitur in 1. Ethic. \* Sed quandoque aliqui verecundantur aliqua opera virtutis facere, ut dicitur Luc. 9. Qui erubuerit me & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, &c. Ergo verecundia non est de turpi actu.

¶ 4 Præterea, Si verecundia propriè esset de turpi actu, oporteret quod de magis turpibus homo magis verecundaretur. Sed quandoque homo plus verecundatur de his quæ sunt minus peccata, cum tamen de gravissimis quibusdam peccatis gloriatur, secundum illud Psal. 51. Quid gloriaris in malitia? Ergo verecundia non propriè est de turpi actu.

\* Damas.  
li. 2. c. 15

SED contra est, quod \* Damascen. dicit in 2. lib.

&c



† Niffen. & † Greg. Niffenus, quod verecundia est timor in turpi actu, vel in turpi perpetrato.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut \* supra dictum est, cum de passione timoris ageretur, timor propriè est de malo arduo, quod scilicet difficilè vitatur. Est autem duplex turpitudine. Vna quidem vitiosa, quæ scilicet consistit in deformitate actus voluntarij.

Et hæc propriè loquendo non habet rationem mali ardui. Quod enim in sola voluntate consistit, non videtur esse arduum, & eleuatum supra hominis potestatem. Et propter hoc non apprehenditur sub ratione terribilis. Et propter hoc Philosophus dicit in 2.

lib. 2. c. 5. Rhetor. quòd horum malorum non est timor. Aliam autem est turpitudine quasi pœnalis: quæ quidem consistit in vituperatione alicuius, sicut quædam claritas gloriæ consistit in honoratione alicuius. Et quia huiusmodi vituperium habet rationem mali ardui, sicut honor habet rationem boni ardui: verecundia quæ est timor turpitudinis, primò & principaliter respicit vituperium, seu opprobrium. Et quia vituperium propriè debetur vitio, sicut honor virtuti: ideo etiam ex consequenti verecundia respicit turpitudinem vitiosam.

Vnde sicut Philosophus dicit in 2. \* Rhetor. minus homo verecundatur de defectibus, qui non ex eius culpa proueniunt. Respicit autem verecundia culpam dupliciter. Vno modo, vt aliquis defina vitiosa agere propter timorem vituperij. Alio modo, vt homo in turpibus quæ agit, vitet conspectum publicos propter timorem vituperij: quorum primum

Nisse. li. 4. de creat. hom. 6. 14. secundum \* Gregorium Niffenum, pertinet ad erubescientiam: secundum, ad verecundiam. Vnde dicit, quòd qui verecundatur, occultat se in his quæ agit: qui verò erubescit, timet incidere in ingloriationem.

Ad primum ergo dicendum, quòd verecundia respicit propriè ingloriationem, secundum, quòd debetur culpæ, quæ est defectus voluntarius. Vnde Philosophus dicit in 2. \* Rhet. quòd omnia illa homo magis vere-

lib. 2. c. 5.  
circ. me.  
tom. 5.

li. 2. c. 6.  
ante me.  
tom. 6.

Nisse. li.  
4. de cre-  
at. hom.  
6. 14.

lib. 2. c. 6.  
aliquan-  
tulum ante  
mcd. 10. 6



verecundatur, quorum ipse est causa. Opprobria autem quæ inferuntur alicui propter virtutem, virtuosus quidem contemnit, quia indignè sibi irrogantur: sicut de magnanimis Philofophus dicit in 4. \* Ethic. & de Apostolis dicitur Actuum 5. quod ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Ex imperfectione autem virtutis contingit quòd aliquis verecundetur de opprobrijs, quæ sibi inferuntur propter virtutem: quia quanto est aliquis magis virtuosus, tanto magis contemnit exteriora bona, vel mala. Vnde dicitur Iſa. cap. 51. Noli timere opprobrium hominum.

lib. 4. c. 3.  
tom. 5.

q. 63. a. 3

Ad secundum dicendum, quòd sicut honor (vt supra habitum est) quamvis non debeat verè nisi soli virtuti, respicit tamen quandam excellentiam: ita etiam vituperium, quamvis debeat propriè soli culpæ, respicit tamen ad minus secundum opinionem hominum, quemcunque defectum. Et ideo de paupertate, & ignobilitate, & seruitute, & alijs huiusmodi aliquis verecundatur.

Ad tertium dicendum, quòd de operibus virtuosis in se consideratis non est verecundia. Contingit tamen per accidens, quòd aliquis de his verecundetur, vel in quantum habentur vt vitiosa secundum hominum opinionem, vel in quantum homo refugit in operibus virtutis notam de præsumptione, aut etiam de simulatione.

Ad quartum dicendum, quod quandoque contingit aliqua grauiora peccata minus esse verecundabilia, vel quia minus habent de ratione turpitudinis, sicut peccata spiritualia, quàm carnalia: vel quia in quodam excessu temporalis boni se habent; sicut magis verecundatur homo de timiditate, quàm de audacia; & de furto, quàm de rapina, propter quandam speciem potestatis. Et simile est in alijs.



*Utrum homo magis verecundetur à personis magis coniunctis?*

698

**A**D tertium sic proceditur. Videtur, quod homo non magis verecundetur à personis magis coniunctis. Dicitur enim in 2. Rhetor. \* quod homines magis erubescunt ab illis, à quibus volunt in admiratione haberi. Sed hoc maximè appetit homo à melioribus, qui quandoque non sunt magis coniuncti. Ergo homo non magis erubescit de magis coniunctis.

**¶ 2** Præterea, illi videntur esse magis coniuncti, qui sunt similia operum. Sed homo non erubescit de suo peccato ab his quos scit simili peccato subiacere: quia sicut dicitur in 2. Rhet. \* quæ quis ipse facit, colligitur ex li. hæc proximis non vetat. Ergo homo non magis verecundatur à maximè coniunctis.

**¶ 3** Præterea, Philosophus dicit in 2. Rhetor. \* quod homo magis verecundatur ab his qui pro palant multis quod sciunt, sicut sunt irrisores, & fabularum fictores. Sed illi qui sunt magis coniuncti, non solent vitia pro palare. Ergo ab eis non maximè est verecundandum.

**¶ 4** Præterea, Philosophus \* ibidem dicit, quod homines maximè verecundantur ab eis, inter quos in nullo defecerunt, & ab eis à quibus primò aliquid postulant, & quorum nunc primò volunt esse amici. Huiusmodi autem sunt minus coniuncti. Ergo non magis verecundatur homo de magis coniunctis.

**S**ED contra est, quod dicitur in 2. Rhetor. \* quod eos, qui semper acierunt, homines magis erubescunt.

**R**ESPONDEO dicendum, quod cum viuperium honori opponatur, sicut honor importat testimonium quoddam de excellentia alicuius, & precipua qua est secundum virtutem: ita etiam opprobrium cuius timor est verecundia, importat testimonium de



defectu alicuius, & præcipuè secundum aliquam culpam. Et ideò quanto testimonium alicuius reputatur maioris ponderis, tanto ab eo aliquis magis verecundatur. Potest autem testimoniū aliquod maioris ponderis reputari, vel propter eius certitudinem veritatis, vel propter effectum. Certitudo autem veritatis adest testimonio alicuius, propter duo. Vno quidem modo propter rectitudinem iudicij: sicut patet de sapientibus & virtuosis, à quibus homo & magis desiderat honorari, & magis verecundatur. \* Vnde à pueris & bestijs nullus verecundatur, propter defectum recti iudicij qui est in eis. Alio modo, propter cognitionē eorum de quibus est testimonium: quia vnusquisque bene iudicat quæ cognoscit. Et sic magis verecundamur à personis coniunctis, quæ facta nostra magis considerant. \* A peregrinis autem & omnino ignotis, ad quos facta nostra non perueniunt, nullo modo verecundamur. Ex effectu autem est aliquod testimonium magni ponderis, propter iuuamentum vel nocumentū ab eo proueniens. Et ideò magis desiderant homines honorari ab his qui possunt eos iuuare; & magis verecundantur ab his qui possunt nocere. Et inde etiam est, quòd quantum ad aliquid, magis verecundamur à personis coniunctis, cum quibus semper sumus conuersaturi, quasi ex hoc nobis perpetuum proueniat detrimentum. Quod autem prouenit à peregrinis, & transeuntibus, quasi citò pertransit.

*Arist. 2.  
6. Rhet. c.  
6. ante fi.  
Arist. li.  
2. Rhet. c.  
6. declinādo ad  
finem.*

Ad primum ergo dicendum, quòd similis ratio est propter quam verecundamur de melioribus & magis coniunctis: quia sicut meliorum testimonium reputatur magis efficax propter vniuersalem cognitionem quam habent de rebus, & immutabilem sententiam à veritate: ita etiam familiarium personarum testimonium videtur magis efficax propter hoc, quia magis cognoscunt particularia quæ circa nos sunt.

Ad secundum dicendum, quòd testimonium eorum qui sunt nobis coniuncti in similitudine peccati,

non



192 non reformidamus: quia non aestimamus, quod defectum nostrum apprehendant, ut aliquid turpe.

Ad tertium dicendum, quod a propalantibus verecundamur propter nocentum inde proveniens: quod est diffamatio apud multos.

Ad quartum dicendum, quod etiam ab illis, in re quos nihil mali fecimus, magis verecundamur propter nocentum sequens: quia scilicet per hoc amittimus bonam opinionem, quam de nobis habebant; & etiam quia contraria juxta se posita, maiora videntur. Unde cum aliquis subito de aliquo quem bonum existimavit, aliquid turpe percipit, apprehendit hoc turpius. Ab illis autem a quibus aliquid de novo postulamus, vel quorum nunc primum volumus esse amici, magis verecundamur, propter nocentum inde proveniens, quod est impedimentum implendae petitionis, & amicitiae consummandae.

ARTIC. I V.

Vtrum etiam in virtuosus hominibus possit esse verecundia?

699  
Psal. 43.  
co. 7. &  
4 eibi. le.  
17. co. 3.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod etiam in virtuosus hominibus possit esse verecundia. Contrariorum enim contrarij sunt effectus. Sed illi qui sunt superabundantis malitiae, non verecundantur secundum illud Ier. 3. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluit erubescere. Ergo illi qui sunt virtuosus, magis verecundantur.

li. 2. c. 6. a  
me. to. 6.

¶ 2 Præterea, Philosophus dicit in 2. \* Rhet. quod homines non solum erubescunt vitia, sed etiam signa virtutum. Quæ quidem contingit etiam esse in virtuosus. Ergo in virtuosus potest esse verecundia.

¶ 3 Præterea, Verecundia est timor ingloriationis. Sed contingit aliquos virtuosus ingloriosos esse, puta, si falsè diffamantur, vel etiam indignè opprobriantur. Ergo verecundia potest esse in hominibus virtuosus.

¶ 4 præc.

¶ 4 Præterea, Verecundia est pars temperantiae, ut dictum est. Pars autem non separatur a toto, ergo



ergo temperat̃a sit in homine virtuoso, videtur quòd etiam verecundia .

S E D contra est, quod Philos. dicit in 4. Ethic. \* quòd verecundia non est hominis studiosi .

*li. 4. c. vi.  
in med.  
tom. 5.  
a. 1. et 2.  
huius 9.*

R E S P O N D E O dicendum, quòd sicut dictum est\*, verecundia est timor alicuius turpitudinis. Quòd autem aliquod malum non timeatur, potest propter duplicem rationem contingere. Vno modo, quia non estimatur vt malum. Alio modo, quia non estimatur vt possibile sibi, vel vt difficile vitari. Et secundum hoc verecundia deficit in aliquo dupliciter. Vno modo, quia ea quæ sunt erubescibilia, non apprehendantur vt turpia. Et hoc modo carent verecundia homines in peccatis profundati, quibus sua peccata non displicent, sed magis de eis gloriantur. Alio modo, quia non apprehendunt turpitudinem vt possibilem sibi, vel quasi non facile vitabilem. Et hoc modo senes & virtuosi verecundia carent. Sunt tamen sic dispositi, vt si in eis esset aliquid turpe, de hoc verecundarentur. Vnde Philosoph. dicit in 4. Ethic. \* quòd verecundia est ex suppositione studiosi .

*li. 4. c. vi.  
ad fi. 10. 5*

Ad primum ergo dicendum, quòd defectus verecundia contingit in pessimis & optimis viris, ex diuersis causis, vt dictum est \*. Inuenitur autem in his qui mediocriter se habent, secundum quod est in eis aliquid de amore boni, & tamen non sunt totaliter immunes à malo .

*In corp.  
art.*

Ad secundum dicendum, quòd ad virtuosum pertinet vitare non solum vitia, sed etiam ea quæ habent speciem vitiorum: secundum illud 1. ad Thessal. 5. Ab omni specie mala abstinete vos. Et Philosoph. dicit in 4. Ethic. \* quòd vitanda sunt virtuoso, tam ea quæ sunt mala secundum veritatem, quam ea quæ sunt mala secundum opinionem .

*li. 4. c. vi.  
tom. 5.*

Ad tertium dicendum, quòd infamaciones & opprobria virtuosus, vt dictum est \*, contemnit, quasi ea quibus ipse non est dignus. Et ideo etiam nec de his multum verecundatur. Est tamen aliquis motus

*a. 2. ad 2.*

Sec. Sec. Vol. iij.

N vere-



verecundiz præueniens rationem, sicut & cæterarum passionum.

Ad quartum dicendum, quod verecundia non est pars temperantiz, quasi intrans essentiam eius, sed quasi dispositiue se habens ad ipsam. Vnde \* Ambrosius dicit in 1. de Offic. quod verecundia iacet prima temperantiz fundamenta, in quantum scilicet incutit horrorem turpitudinis.

li. 1. c. 43. parum a prin. 10. 1

QVÆST. CXLV.

De honestate, in quatuor articulos diuisa.

¶ Et circa hoc quærentur quatuor.

- ¶ Primo, quomodo honestum se habeat ad virtutem.
- ¶ Secundo, quomodo se habeat ad decorum.
- ¶ Tertio, quomodo se habeat ad vtile & delectabile.
- ¶ Quarto, vtrum honestas sit pars temperantiz?

ARTIC. I.

Vtrum honestum sit idem virtuti?

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod honestum non sit idem virtuti. Dicit enim Tullius in sua Rhetor. \* honestum esse quod propter se appetitur. Virtus autem non appetitur propter seipsam, sed propter felicitatem. Dicit enim Philo. in 1. Ethicor. quod felicitas est præmium virtutis & finis. Ergo honestum non est idem virtuti.

¶ 2 Præterea, Secundum Isidor. \* honestas dicitur quasi honoris status. Sed multis alijs debetur honor, quam virtuti. Nam virtuti proprie debetur honor, ut dicitur in 1. Ethicor. ¶ Ergo honestas non est idem virtuti.

¶ 3 Præterea, Principale virtutis consistit in interiori electione, ut Philosoph. dicit in 8. Ethic. \* Honestas autem magis videtur ad exteriorem conuersionem pertinere: secundum illud 1. ad Corinthios. Omnia honestè & secundum ordinem fiant in vobis. Ergo honestas non est idem virtuti.

700  
Inf ar. 2.  
cō. 6. ad  
3. ar.  
3. cor.  
\* li 2. de  
Inuen. in  
fol. 4. an-  
te fin.  
† li. 1. c. 9  
rom. 5.  
\* li. 6. 10.  
etymolo.  
c. 8 inci-  
pit, Hu-  
milis, in  
prin. it-  
lius.  
† cap. 12.  
li. 8. c. 11.  
in fi. 10. 5

¶ 4 Pro